
Aino ja vaarin kadonneet sanat

Tietoja tästä kirjasta

Eight-year-old Aino in snowy Kuopio learns that her grandfather Veikko, who moved to Sweden more than fifty years ago, is starting to lose his Finnish words. Before Finnish Independence Day she collects the most beautiful words in Finnish from neighbours, classmates and her grandmother, and turns them into a handmade picture dictionary. She posts it to Gothenburg together with two blue-and-white candles. On the evening of 6 December her grandfather lights the candles in his Swedish window and reads every word aloud. This is a gift-across-borders story about how a mother tongue can travel home.



Aino



Veikko



Äiti



Mummi



Eeli



Leena



Ossi



Saara

Sanat piilosilla

Joulukuun ensimmäisenä iltana lumi peitti Kuopion pihat. Kahdeksanvuotias Aino istui sohvalla ja piti puhelinta kaksin käsin. Ruudulla vaari Veikko nosti kättään Göteborgin kodissaan. Hänen vihreän villatakkinsa taskusta pilkisti nenäliina.

– Täälläkin on kylmä, vaari sanoi. – Tekisi mieli lämmintä… sitä pyöreää, jossa on sokeria päällä. Aino odotti. Tavallisesti vaari keksi heti monta hauskaa sanaa. Nyt tämä katsoi kahvikuppiaan ja hieraisi valkoisia viiksiään.

– Pullaa? Aino kysyi. Vaari nyökkäsi ja hymyili vähän. Hän oli muuttanut nuorena Suomesta Ruotsiin töihin jo 1960-luvulla. Göteborgissa oli kulunut yli viisikymmentä vuotta. – Suomen sanat alkavat karata minulta, hän sanoi hiljaa.

Aino painoi sormensa puhelimen reunaa vasten. Hän olisi tahtonut ojentaa pullan suoraan ruudun läpi. Kun puhelu päättyi, hän jäi katsomaan lumista ikkunaa. Jos sana saattoi karata, ehkä sille voisi tehdä paikan, johon oli hyvä palata.


KUOPIO

Odottava vihko

Aino haki laatikosta tyhjän vihon, värikynät ja suuren pyyhekumin. Keittiössä äiti nosti katseensa tiskialtaalta. – Teen vaarille sanakirjan, Aino ilmoitti. – Sellaisen, jossa jokaisen sanan vieressä on kuva. Sitten sana löytyy kahdella tavalla.

Kuudes joulukuuta lähestyi. Aino tahtoi lähettää kirjan itsenäisyyspäivän lahjaksi. Äiti katsoi kalenteria ja lupasi selvittää nopean toimituksen Ruotsiin. – Kerätään sanat huomenna ja viedään paketti heti seuraavana aamuna, hän ehdotti.

Mutta mitä sanoja kirjaan tulisi? Aino kirjoitti ensin paperille kaikki keittiön tavarat. Lista alkoi lusikasta ja päättyi tiskiharjaan. Hän kurtisti nenäänsä. – Tiskiharja ei taida haluta lahjakirjaan, hän mutisi. Äiti naurahti lempeästi.

Sitten Aino keksi kysyä muilta heidän kauneimpia suomen sanojaan. Hän piirtäisi jokaisen ja merkitsisi viereen sanan antajan. Kanteen hän hahmotteli nimen Vaarin sanat. Tyhjä vihko ei näyttänyt enää tyhjältä. Se näytti odottavalta.



Pieni lumitähti

Seuraavana aamuna Aino tapasi pihalla naapurin Leenan. Tämä pyyhki pehmeää lunta penkiltä, jotta voisi sitoa kengännauhansa. Aino kertoi kirjasta ja kysyi kauneinta sanaa. Leena nosti mustan lapasensa ilmaan ja jäi odottamaan aivan hiljaa.

Lapaselle laskeutui pieni valkoinen tähti. – Lumihiutale, Leena sanoi. Aino kumartui lähemmäksi. Hän ehti nähdä hennot sakarat ennen kuin hiutale suli. – Se oli siinä vain hetken! – Niin oli. Mutta sanan voit ottaa mukaasi, Leena vastasi.

Aino kirjoitti sanan muistilapulle lapaset kömpelösti käsissään. Ensimmäinen kirjain näytti perunalta. Hän jätti sen siihen, sillä tärkeintä oli muistaa sana. Leena antoi hänen katsoa vielä toista hiutaletta tumman hihansa päällä.

Koulun eteisessä Aino piirsi hiutaleen viereen kuusi hentoa sakaraa. Alapuolelle tuli nimi Leena. Nyt kirjassa olisi mukana myös tuttu naapuri ja luminen aamupiha. Aino sulki vihon varoen, kuin pieni tähti olisi voinut pudota sivulta.



Pienemmän pään verran sisua

Välitunnilla Eeli yritti nostaa lumiukolle päätä. Lumipallo hajosi hänen syliinsä, ja takki sai valkoisen vatsan. Aino auttoi keräämään lumen takaisin kasaksi. Samalla hän kysyi, minkä suomen sanan Eeli antaisi lahjaksi vaarille.

– Sisu, Eeli vastasi heti. Hän paineli uutta palloa tiiviimmäksi. – Tarkoittaako se sitä, ettei koskaan saa lopettaa? Aino kysyi. Eeli mietti hetken. – Ei kai. Nytkin voidaan tehdä pienempi pää. Ei lumiukko tarvitse näin valtavia aivoja.

Aino nauroi niin, että hänen piponsa valahti silmille. Yhdessä he saivat pienemmän pään paikalleen. Lumiukosta tuli vähän vino mutta hyvin tyytyväinen. Ainosta sisu tuntui nyt siltä, että sai yrittää uudella tavalla ja pyytää kaverin avuksi.

Hän piirsi vihkoon kaksi lasta nostamassa lumipalloa. Sanan sisu alle hän kirjoitti Eelin nimen. – Kerro vaarille, että autoin nenänkin kanssa, Eeli pyysi. Porkkanaa ei ollut, joten lumiukon nenäksi tuli käyrä oksa. Se näytti oikein viisaalta.



Hämärän värit

Koulun jälkeen äiti vei Ainon kirjastoon. Kirjastonhoitaja Saara kuunteli lahjasuunnitelman ja haki kuvakirjan pohjoisen talvesta. – Minä annan sanan kaamos, hän sanoi. Aino katseli kuvaa, jossa sininen hämärä peitti tunturin ja pienen talon.

– Onko Kuopiossakin kaamos? Aino kysyi. – Täällä on lyhyitä päiviä, mutta aurinko nousee, Saara kertoi. – Kaamoksen aikaan kauempana pohjoisessa aurinko ei nouse lainkaan. Aino valitsi kuvaansa sinisen kynän. Hämärässäkin oli monta sävyä.

Seuraavalla aukeamalla vihreät valot kaartelivat taivaalla. – Revontulet! Aino tunnisti. Hän sai Saaralta senkin sanan mukaansa. Aino ei ollut nähnyt niitä itse. Nyt hän piirsi ne kuvan avulla pitkiksi nauhoiksi, jotka näyttivät tanssivan.

Kummankin sanan viereen tuli Saaran nimi. Aino kokeili sanoja kuiskaten: kaamos, revontulet. Toinen oli pehmeä ja toinen täynnä liikettä. Äiti auttoi pakkaamaan kynät, ja Saara heilautti kättään hyllyjen välistä. Kirjassa oli nyt neljä sanaa.


KIRJAT
AVAAVAT
MAAILMAN
LASTEN
KIRJAT

Lämmin sana

Kotitalon ovella vastaan tuli naapurin Ossi pyyhe kainalossaan. Hän oli menossa talon saunaan. Aino esitti jo tutun kysymyksensä, ja Ossi taputti pyyhettä. – Minun sanani taitaa kulkea tässä mukana. Sauna. Siinä on minulle kokonainen rauhallinen ilta.

Aino tiesi saunan lämmön, puisen lauteen ja vesikauhan. Mutta miten lämpö piirrettäisiin paperille? Hän näytti vihkoaan Ossille. Tämä ehdotti kiemuraisia viivoja kiukaan ylle. – Ja lauteelle voi piirtää minut. Muista sitten oikein suuret varpaat.

Kotona Aino piirsi ensin niin suuren jalan, ettei lauteelle mahtunut muuta. Hän nauroi, käänsi sivun ja aloitti uudelleen. Nyt kuvaan tulivat puuseinä, kiuas ja vesikiulu. Lämpö nousi pehmeinä viivoina. Ossi sai mahtua mukaan aivan tavallisena.

Sanan sauna alle Aino kirjoitti naapurin nimen. Hän huomasi piirtäneensä kuvan viereen myös pienen pyyhkeen. Vaari voisi ehkä muistaa sen karhean tunnun. Aino silitti sivua kämmenellään, mutta varoi levittämästä pehmeää lyijykynän jälkeä.


7

Paperipulla

Keittiöstä tuli vastaan tuttu tuoksu. Mummi oli ottanut taikinakulhon esiin ja ripotteli pöydälle jauhoja. – Minun sanaani ei ehkä tarvitse kauan arvata, hän sanoi. Aino nosti nenänsä ilmaan. – Pulla! Juuri sitä vaari etsi puhelimessa.

Aino pesi kädet ja sai oman taikinapalan. Hän pyöritti siitä pallon, joka tarttui ensin pöytään ja sitten sormeen. Mummi näytti, miten käsi pidettiin kupin muotoisena. Vähitellen taikina alkoi totella. Ainon nenään jäi valkoinen jauhotäplä.

Kun pullat kohosivat liinan alla, Aino piirsi vihkoon pyöreän pullan ja sen päälle sokerirakeita. Niitä tuli niin monta, että pulla näytti lumiselta mäeltä. Mummi kumartui katsomaan. – Tuosta riittäisi sokeria kahteenkin pullaan, hän hymähti.

Aino kirjoitti kuvan alle Mummi ja lisäsi viereen pienen sydämen. Sitten he söivät lämpimät pullat maidon kanssa. Yhden Aino olisi halunnut säästää vaarille, mutta päätti lähettää paperipullan. Se ei murentuisi matkalla eikä litistyisi laukussa.


JAUHO

Kaksi kotia

Pulla-astian vieressä mummi silmäili vihon kuvia. Sitten hän tarjosi vielä toista sanaa: koti-ikävä. Aino laski kynän pöydälle. – Mutta eikö se ole surullinen sana? En minä halua panna vaarin lahjaan mitään, mikä tekee hänen olonsa pahaksi.

Mummi siirtyi lähemmäksi ja otti Ainon käden omaansa. – Ikävä voi tuntua surulliselta, hän sanoi. – Mutta siitä voi myös kertoa toiselle. Silloin toisen ei tarvitse arvailla, miksi on hiljainen. Aino muisti vaarin katseen puhelun lopussa.

– Voiko omaa kotia ikävöidä, vaikka on kotona? hän kysyi. Mummi nyökkäsi. – Vaarilla on koti Göteborgissa. Silti hän voi kaivata Suomen tuttuja paikkoja ja ihmisiä. Aino katseli ikkunaa. Ehkä kotia ei tarvinnut valita vain yhtä ja ainoaa.

Hän piirsi kaksi taloa ja niiden ikkunoihin lämpimät valot. Talojen välille tuli pitkä punainen lanka. Sanan koti-ikävä viereen hän kirjoitti Mummi. – Tämän kuvan avulla sanon vaarille, että minäkin kaipaan häntä, Aino päätti ja jatkoi värittämistä.



Ainon oma sana

Illalla Aino lähti äidin kanssa pienelle kävelylle. Pilvet olivat väistyneet, ja pakkaslumi narskui kenkien alla. Kadun päässä Aino pysähtyi. Talojen kattojen yläpuolella näkyi kirkkaita pisteitä. Hän laski neljään ja unohti sitten laskemisen.

– Tähtitaivas, hän kuiskasi. Siinä oli hänen oma sanansa. Äiti jäi odottamaan, kun Aino katseli ylöspäin. – Voikohan vaari nähdä tänään tähtiä? Aino kysyi. – Kysytään häneltä, äiti vastasi. – Hänen ikkunansa takana voi olla toisenlainen sää.

Kotona Aino väritti sivun tummansiniseksi. Hän jätti paperiin pieniä valkoisia kohtia, mutta yksi tähti peittyi vahingossa kynän alle. Aino huokaisi. Sitten hän piirsi sen viereen uuden. Taivaan ei tarvinnut näyttää täsmälleen samalta kuin ulkona.

Sanan tähtitaivas alle hän kirjoitti oman nimensä. Kirjassa oli nyt kahdeksan sanaa. Aino selasi sivuja ja huomasi tuntevansa niiden järjestyksen jo ulkoa. Viimeiselle sivulle hän jätti runsaasti tilaa. Ehkä vaarikin tahtoisi lisätä jotakin.



Valoa pakettiin

Joulukuun kolmannen päivän aamuna Aino tarkasti kirjansa vielä kerran. Hän kuljetti sormea sanojen alla ja katsoi, että jokaisen kuvan vieressä oli antajan nimi. Yksi kirjain oli jäänyt pois revontulista. Aino mahdutti sen paikalleen pienen nuolen avulla.

Äiti auttoi kiinnittämään vihkoon tummansiniset kannet. Niihin Aino kirjoitti hopeakynällä Vaarin sanat. Ensimmäiselle sivulle tuli tervehdys: Rakkaalle vaarille. Lue rauhassa. Minä kuuntelen mielelläni. Allekirjoituksen viereen hän piirsi itsensä vilkuttamaan.

Pöydällä odotti kaksi sinivalkoista kynttilää. Mummi kertoi, että monet sytyttivät itsenäisyyspäivän iltana ikkunalle kaksi kynttilää. Aino tahtoi vaarille saman valon. Äiti kietoi kynttilät pehmeään paperiin ja asetti ne kirjan viereen laatikkoon.

Ennen kannen sulkemista Aino sujautti mukaan vielä pienen lapun. Siinä luki: Soitetaanko kuudentena päivänä? Hän olisi mielellään kurkistanut kirjaa uudelleen, mutta painoi laatikon kiinni. Nyt sanojen oli aika lähteä. Äiti ojensi hänelle teippirullan.


Vaarin
sanat

Sanojen matka

Äiti oli löytänyt paketille nopean kuljetuksen. Postin tiskillä Aino tavasi vaarin osoitteen äidin vieressä. Göteborg oli pitkä sana kirjoittaa paketin päälle. Hän varmisti kahdesti, että kaikki kirjaimet olivat mukana, myös kaksi pientä pistettä ö:n yllä.

Kun paketti katosi tiskin taakse, Ainon kädet tuntuivat kumman tyhjiltä. Hän työnsi ne takintaskuihin. – Entä jos se myöhästyy? hän kysyi. Äiti puristi hänen olkapäätään. – Seurataan matkaa. Ja lahja on lahja silloinkin, jos sen täytyy kulkea kauemmin.

Seuraavina päivinä Aino pyysi äitiä katsomaan seurantatietoja. Ensin paketti liikkui Suomessa, sitten Ruotsissa. Aino piirsi itselleen pienen kartan ja siirsi paperista laatikkoa eteenpäin. Välillä piti vain odottaa. Se oli matkan hankalin kohta.

Viidennen päivän iltana puhelimeen tuli kuva. Vaarin kädet pitivät tuttua sinikantista kirjaa. Kuvan alla luki: Perillä. Huomenna luemme yhdessä. Aino päästi niin suuren helpotuksen huokauksen, että mummi kysyi, oliko eteiseen tullut tuulenpuuska.


POSTI
POSTI
KIRJEET
PAKETIT
LÄHELLE
JA
KAUAS
♥

Sinivalkoinen ilta

Kuudes joulukuuta tuli hiljaisena ja lumisena. Aino puki puhtaan paidan ja auttoi kattamaan pöydän. Mummi asetti sinisen liinan maljakon alle. – Hyvää itsenäisyyspäivää, äiti sanoi. Aino vastasi samoin ja kokeili, miltä pitkä juhlapäivän nimi tuntui suussa.

Iltahämärässä äiti sytytti kaksi sinivalkoista kynttilää tukevalle alustalle ikkunan ääreen, kauas verhoista. Aino katseli niiden liekkejä sohvalta. Kynttilöiden valo heijastui lasiin, ja hetken näytti siltä, että ulkonakin olisi palanut pieniä valoja.

Televisiosta kuului Maamme-laulu. Mummi lauloi hiljaa mukana, ja Aino kuunteli sanoja. Joitakin hän osasi itsekin. Toisten kohdalla hän antoi mummin äänen kantaa. Tänään hän huomasi tavallista tarkemmin, miten monta tuttua sanaa laulussa oli.

Myöhemmin he asettuivat mummin kanssa katsomaan Linnan juhlia. Aino ihaili sinistä pukua, joka muistutti hänen piirtämäänsä tähtitaivasta. Sitten äiti laski tabletin pöydälle. Oli sovitun puhelun aika. Aino suoristi selkänsä ja sipaisi hiuspinnin paikalleen.



Ikkuna Göteborgissa

Ruudulle ilmestyi ensin vaarin otsa ja sitten yksi suuri silmä. – Näenkö minä nyt sinut vai oman peukaloni? vaari kysyi. Aino kikatti ja neuvoi siirtämään laitetta kauemmas. Pian kuvassa näkyivät tuttu nojatuoli ja kirja vaarin polvilla.

– Odotas, yksi asia vielä, vaari sanoi. Hän vei Ainon lähettämät kynttilät ikkunan ääreen, turvalliselle alustalle erilleen verhoista, ja sytytti ne. Sitten hän käänsi laitetta niin, että Aino näki molemmat liekit. Göteborgin ikkunassa paloi sama valo kuin kotona.

Vaari palasi tuoliinsa ja silitti kirjan kantta. Hänen sormensa seurasi hopeisia kirjaimia. – Sinäkö tämän kaiken teit? hän kysyi. Aino nyökkäsi ja kertoi nimistä kuvien vieressä. – Minä piirsin. Mutta sanat sain lainaksi monelta ihmiseltä.

Vaari avasi ensimmäisen sivun ja luki Ainon tervehdyksen. Sitten hän oli hetken hiljaa. Aino odotti eikä kiirehtinyt täyttämään taukoa. Lopulta vaari nosti katseensa. – Aloitetaan lumesta, hän sanoi. Aino veti jalat alleen ja asettui kuuntelemaan.


GÖTEBORG
Vaarin sanat

Sanat ääneen

– Lumihiutale, vaari luki. Hän muisti koulumatkan, jolla hiutaleita oli tarttunut ripsiin. Sisu toi mieleen ensimmäisen työpäivän Ruotsissa. – En osannut kysyä kaikkea, mutta löysin avuliaan työkaverin, hän kertoi. Aino ajatteli Eeliä ja lumiukon pientä päätä.

– Kaamos. Revontulet. Vaari maisteli sanoja rauhassa. Hän kertoi nuorena tekemästään pohjoisen matkasta ja vihreästä valosta taivaalla. Saunan kohdalla hän nauroi kuvan varpaille. Ne muistuttivat hänen omiaan. Hän nosti yhden villasukkaisen jalkansa ruudulle.

– Pulla, vaari sanoi seuraavaksi, aivan selvästi. Hän kertoi äitinsä leipomasta pitkästä pullapitkosta. Koti-ikävän kohdalla ääni hiljeni. – Joskus kaipaan Suomeen. Joskus Suomessa kaipaan tänne. Aino osoitti kahta piirtämäänsä taloa. Vaari nyökkäsi hitaasti.

Viimeiseksi hän luki sanan tähtitaivas. Sen äärellä he katsoivat hetken vain toisiaan. Vaari oli tunnistanut kaikki kahdeksan sanaa. – Ne tuntuivat tutuilta suussa, hän sanoi. – Kiitos, kun annoit niille aikaa. Aino hymyili. Hänellä ei ollut kiire minnekään.


GÖTEBORG
GÖTEBORG

Yhteinen seuraava sivu

– Nyt minä annan sinulle sanan, vaari sanoi. – Se on ruotsia: mysig. Aino haki kynän ja pyysi vaaria sanomaan sen uudelleen. Vaari selitti, että sana saattoi tarkoittaa kodikasta ja mukavaa. – Juuri tällaista iltaa, hän lisäsi ja nosti kirjansa näkyviin.

Aino kirjoitti sanan hitaasti paperille. Sen viereen hän piirsi kaksi villasukkaa, jotka nojasivat toisiinsa. – Antaja: vaari Veikko, hän luki ääneen. Sitten he sopivat jatkavansa kirjaa yhdessä. Aino lähettäisi uusia kuvia, ja vaari lisäisi sanoja molemmilla kielillä.

– Jos sana taas piiloutuu, etsitään sitä rauhassa, Aino sanoi. Vaari nyökkäsi. – Ja välillä voimme vain jutella. Hän tahtoi kuulla lisää Eelistä ja lumiukosta. Aino aloitti nenästä, joka oli ollut käyrä oksa. Pian he nauroivat molemmat tutulla tavalla.

Puhelun jälkeen Aino jäi mummin viereen sohvalle. Linnan juhlat jatkuivat hiljaa televisiossa, ja ulkona satoi uutta lunta. Göteborgissa vaari piti kirjaa vielä hetken avoinna. Molemmissa kodeissa oli nyt yksi uusi sana ja odottamassa yhteinen seuraava sivu.



Tehty ❤️ kanssa 🇳🇴:ssa Plyxin toimesta

Skannaa digitaalista ja audio-painostasi varten